

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Дизайнер обкладинки Олексій Безруков

- © Тютіна О. В., 2020
- © Depositphotos.com / prometeus, обкладинка, 2020
- © Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2020
- © Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», художнє оформлення, 2020

ISBN 978-617-12-7128-9

Розділ перший

Рівненька, колись відмінена дбайливим оком господаря стежка, тепер зсунулась у бік лісу до закуйовджених заростей глоду. Шлях до села розмило безкінечними дощами. «Цієї весни прорвало небо», — зітхаючи, бідкалися люди на зупинці — скособоченій, накритій дірявим шифером, крізь який у темну пору доби можна було милуватися зорями. Угорі, серед чорних хмар, кружляли круки. Зірвавшись, вітер гасав полем у несамовитому захваті, немов підштовхуючи одинокого подорожнього: «Поспішай! Не встигнеш до зливі».

Чи кольори перед грозою здавались іншими, якимись бляклими, чи минуло забагато часу, але Василь майже не впізнавав рідної місцевості. Ліс неначе змужнів, розрісся, усе більше налаязчи на стежку й накриваючи її гіллям і тінями; поля ж здавалися необреленими та покинутими. Випалена трава вималювала на зеленому тлі темні плями. Нерівні круги — відбитки тліну. Лише Вершиця застигла в німому захваті. Усе та ж в'юнка змійка блакиті перерізала пагорб на дві рівні частини й зникала за биками підірваного у воєні роки мосту.

Дощові хмари підганяли чоловіка до села, спонукали пришвидшувати кроки, які й без того давалися йому

з великими зусиллями. Василь ледь змушував себе рухатися вперед і переставляти налиті свинцем ноги. Він ніс додому тягар, який уже давно зігнув йому плечі, скривив спину й осів на дні душі гірким осадом.

Земля поволі вигиналася й тягнулась до сонця, утворюючи пагорб Надії. З цією назвою місцеві пов'язували багато легенд, кожна з яких здавалася ще містичною від іншої. Здавна дівчата у день літнього сонцестояння виглядали там своїх наречених. А хлопці, зупинившись біля підніжжя Надії та помітивши кохану, подавали їй умовний знак. Тоді дівчина збігала з пагорба в обійми свого судженого.

Василь стомлено всміхнувся, пригадавши, як багато років тому ловив на цьому місці свою Інну. Вона прикладала до очей скельце, щоб краще його роздивитися, пускала сонячні зайчики і щось весело щебетала. Сучасна, зовсім не забобонна дівчина несподівано для нього вирішила повторити старовинний обряд. У нього тоді від хвилювання тремтіли долоні. А раптом не впіймає? Ще осоромиться...

Лише коли кохана опинилася в його руках, а пальці юнака потонули в її густому каштановому волоссі, він нарешті зміг полегшено видихнути: «Вдалося». На Інні був вінок із польових квітів: волошки, маки, дрібні ромашки. «Кольорові зловмисники» спричинили у Василя напад алергії. І це в найвідповідальнішу мить, коли в його кишені горіла, здавалось, надважка обручка, а слова ніяк не хотіли збиратися купи, щоб скласти у відшліфовану безсонними ночами промову. Хлопець намагався говорити про кохання, родину та спільне щасливе майбутнє — і водночас стримувати напади чхання. Інна від сміху вже ледь не плакала.

— Усе! Досить, — зглянувшись, врешті прошепотіла вона. І кинула вінок у воду. — Вірю кожному твоєму слову. Тільки пообіцяй не дарувати мені квітів. Бо мати чоловіка, який постійно чає, — це надто екзотично навіть для мене.

Одразу за пагорбом розкинулось село. Згори воно здавалось акварельним малюнком із дитячої книжки. Подібні в юності збирала Василева мати Дарина. Клеїла їх до альбому, мріючи в майбутньому відтворити ці малюнки за допомогою пензлів і фарби.

Після школи вона планувала вступити до художньої академії, щоб присвятити своє життя мистецтву. Та не склалося.

Сергій, її майбутній чоловік і батько Василя, був старшим за неї. Він щойно повернувся з армії. Дівчина його віддано чекала, надсилаючи нареченому сповнені ніжності листи та малюнки на краєчках аркушів. На кожному з них — рідна Житомирщина, Федорівка... лани, річка, млин.

Сергій відповідав на них стриманими записками, які важко будо назвати повноцінними листами: «У мене все добре. Не хвилюйся. Дякую, що не забуваєш».

— Чи не під копіювальний папір він їх пише? — нашптувала на вухо Дарині її старша сестра.

«Чи любить він мене?» — стукотіло стривожене дівоче серце.

Але невдовзі страхи Дарини розвіяло вітром. Сергій забажав, щоб одразу після шкільного випуску своєї нареченої вони побралися. Мовчазний романтик, який завжди виконував усі забаганки коханої, але не любив говорити про свої почуття вголос, уперше виявив твердість характеру:

— Ти пойдеш на навчання до чужого міста, у тебе з'являться нові інтереси. Навколо тебе ходитимуть інші хлопці, і ти мене забудеш.

«Хіба я б змогла дивитися на інших?» — тамувала в собі образу Дарина. Але із Сергієм не сперечалася, бо дуже вже його любила.

Відгуляли гучне весілля. Федорівці вирвали у власних садках усі троянди; понадривали горлянки місцеві співаки; витолочили всю траву в садку щасливі гости, перетворивши його на імпровізований танцмайданчик; зламали віз, на якому катали селом майбутню тещу. Батьки наречених закололи величезного кабана, годованого найситнішими кормами, і кілька молочних поросят. Столи прогиналися від наїдків, які наприкінці свята довелося щедро розпихати по торbach дорожих родичів.

Молода дружина швидко завагітніла, тож було вже не до навчання. Починалося нове, ще мало зрозуміле для обох родинне життя. «Сім'я важливіша», — вирішила Дарина, заховавши до шухляд свої малюнки... Але чи подарований Богом талант не зникне з роками? Чи не затопчути його життєві клопоти? Щойно тонкі пальці Дарини торкалися олівця, як на полотнах оживали чарівні світи. Маючи вільний час, вона годинами просиджувала зі своїми альбомами в садку під грушевою. Обличчям жінки тоді блукала така щаслива та вмиротворена усмішка, що Сергій забороняв усім домашнім турбувати дружину. А згодом придбав для неї мольберт.

Змалечку Василь любив спостерігати за тим, як маєє його мама. У такі моменти вона змінювалась: здавалася зовсім іншою, незнайомою йому жінкою.

Мудрою та захопленою — справжнісінькою чарівницею. «Хіба їй може бути щось не до снаги, якщо вона вміє створювати таку красу?»

Ось тільки здібностей материних він не успадкував. І про це завжди дуже шкодував. «Не звідти виросли руки», — жартував батько. Та бачачи, як засмучується хлопець, Сергій клав свою велику теплу долоню йому на голову й казав:

— Якщо немає в тебе таланту до малювання, значить, є до чогось іншого. Не може такого бути, щоб у людини не було жодного таланту.

— А як же ж його знайти? — допитувався син.

— Він сам тебе знайде. І зробить...

— Зробить яким? — нетерпляче перебивав батька Василь.

— Яким-яким — щасливим.

Дарина завжди допомагала синові зі шкільними малюнками. Однокласники дивувались: у класі Василь маєє абияк, а з дому приносить справжні картини. Проте мовчали. Знали, що якщо плескатимуть язиками, то не матимуть у кого списати математику чи підглянути твір з літератури.

Тим часом Євген Семенович, учитель образотворчого мистецтва, сприймаючи свою вчительську працю за тяжкий хрест, зовсім не цікавився тим, звідки що береться. Ставив хлопцеві п'ятірки й забирає його роботи для звітних виставок. Іноді вони навіть посідали призові місця. Коли з області надходили грамоти, Василь завжди їх віддавав матері. На її прохання батько виготовляв для них дерев'яні рамки. І тоді грамоти займали почесне місце на стінах вітальні, сусідячи з іншими маминими картинами.

Говорячи про своє захоплення, яке так і не стало спрахою її життя, Дарина ніколи не засмучувалась. На її обличчі лише з'являлася стримана ностальгійна усмішка. «Любий, я ні про що не шкодую», — не раз повторювала вона синові. Проте хлопець почувався винним. Бачив, як люди реагують на картини його матері, впізнавав у їхніх очах зацікавленість. За інших обставин його маті могла б продавати свої витвори не лише на місцевих ярмарках, де про неї майже ніхто не знав. Вона могла стати видатною художницею. І тоді її картини мали б шанс потрапити до найкращих галерей світу.

Прошепотівши єдину відому йому молитву, Василь почав повільно спускатися з пагорба. Його наздоганяли спогади. І зараз вони вже крокували поряд, тримаючи чоловіка попід руки. Попереду — кособокий вказівник із назвою села. Як його самого часу не вирівнювали, які підпори не робили — бідака продовжував хилитися ліворуч, до соняшникових полів. За ним росли старі колгоспні сади, які саме готувалися до цвіту. Не злічити, скільки разів він босоногим юнаком вилазив на по-кручені стовбури дерев трусити яблука та збирати наприкінці літа грушки-гнилички.

Василь колись хотів привчити до цього й Оксану, натомість Інна протестувала: «Для чого ця дикість? Базарне чистіше та краще!»

За деревами бовванів димар колишнього пивзаводу. Будівля підприємства, яке раніше забезпечувало роботою чоловіків і жінок з навколоїшніх сіл, повільно занепадала, ніби полищена рідними літня людина. Місце, яке зростило не одну династію родин із Федорівки, тепер крізь чагарники дивилося на світ вибитими вікнами. Тут працювали його дід і батько. Ось тільки для

діда завод справді був життям, а для Василевого тата — усього лиш роботою, щоденним рутинним і не надто приємним обов'язком. Жив він іншим і для іншого...

Василь, трохи зрізавши шлях, наблизився до старої будівлі ветаптеки. Оминув непідвладну часові кам'яну церкву, на подвір'ї якої жваво працювала вінком бабуся в довгій темній сукні й картатій хустині. Чоловік зупинився, приглядаючись. Невже це Мануїлівна — перший голос хору? Ще одна легендарна особистість Федорівки. У молоді роки вона працювала в сільській раді та була запеклою атеїсткою. Завжди на ногах, постійно в русі й при ділі, жінка збудувала дім, вивела в люди дітей і дочекалась онуків.

Аж раптом одного ранку Мануїлівна просто не змогла звестися на ноги. Голова жінки йшла обертом, світ хитався, перед очима все пливло, наче на картині, яка потрапила під зливу.

Стурбовані рідні повезли жінку до лікарів, оплатили дороге обстеження. Та професори лише розвели руками. Смертельна хвороба зруйнувала органи Мануїлівни. «Вона вже просто немає з чим жити», — виніс категоричний вирок один з лікарів.

— То скільки проживе наша матір? Місяць, два? — допитувалися нажахані діти.

— Та де там. Тижні три...

За лічені дні Мануїлівна спала з лиця, почерніла. Де-не-де притрушене сивиною волосся зробилося молочно-білим і ламким. І стало випадати жмутами. Тіло жінки постійно німіло, втрачаючи чутливість. Від запаху її бідолашну вивертало.

До Федорівки з'їхалися розкидані по світу родичі. На похорон. Уже складалися грошима, розподіляли

Говорячи про своє захоплення, яке так і не стало справою її життя, Дарина ніколи не засмучувалась. На її обличчі лише з'являлася стримана ностальгійна усмішка. «Любий, я ні про що не шкодую», — не раз повторювала вона синові. Проте хлопець почувався винним. Бачив, як люди реагують на картини його матері, впізнавав у їхніх очах зацікавленість. За інших обставин його маті могла б продавати свої витвори не лише на місцевих ярмарках, де про неї майже ніхто не знав. Вона могла стати видатною художницею. І тоді її картини мали б шанс потрапити до найкращих галерей світу.

Прошепотівши єдину відому йому молитву, Василь почав повільно спускатися з пагорба. Його наздоганяли спогади. І зараз вони вже крокували поряд, тримаючи чоловіка попід руки. Попереду — кособокий вказівник із назвою села. Як його самого часу не вирівнювали, які підпори не робили — бідака продовжував хилитися ліворуч, до соняшникових полів. За ним росли старі колгоспні сади, які саме готувалися до цвіту. Не злічити, скільки разів він босоногим юнаком вилазив на покручені стовбури дерев трусити яблука та збирав на прикінці літа грушки-гнилички.

Василь колись хотів привчити до цього й Оксану, натомість Інна протестувала: «Для чого ця дикість? Базарне чистіше та краще!»

За деревами бовванів димар колишнього пивзаводу. Будівля підприємства, яке раніше забезпечувало роботою чоловіків і жінок з навколоїшніх сіл, повільно занепадала, ніби поліщена рідними літня людина. Місце, яке зростило не одну династію родин із Федорівки, тепер крізь чагарники дивилося на світ вибитими вікнами. Тут працювали його дід і батько. Ось тільки для

діда завод справді був життям, а для Василевого тата — усього лиш роботою, щоденним рутинним і не надто приемним обов'язком. Жив він іншим і для іншого...

Василь, трохи зрізавши шлях, наблизився до старої будівлі ветаптеки. Оминув непідвладну часові кам'яну церкву, на подвір'ї якої жваво працювала вінком бабуся в довгій темній сукні й картатій хустині. Чоловік зупинився, приглядаячись. Невже це Мануїлівна — перший голос хору? Ще одна легендарна особистість Федорівки. У молоді роки вона працювала в сільській раді та була запеклою атеїсткою. Завжди на ногах, постійно в русі й при ділі, жінка збудувала дім, вивела в люди дітей і дочекалась онуків.

Аж раптом одного ранку Мануїлівна просто не змогла звестися на ноги. Голова жінки йшла обертом, світ хитався, перед очима все пливло, наче на картині, яка потрапила під зливу.

Стурбовані рідні повезли жінку до лікарів, оплатили дороге обстеження. Та професори лише розвели руками. Смертельна хвороба зруйнувала органи Мануїлівни. «Вона вже просто немає з чим жити», — виніс категоричний вирок один з лікарів.

— То скільки проживе наша матір? Місяць, два? — допитувалися нажахані діти.

— Та де там. Тижні три...

За лічені дні Мануїлівна спала з лиця, почорніла. Де-не-де притрушене сивиною волосся зробилося молочно-білим і ламким. І стало випадати жмутами. Тіло жінки постійно німіло, втрачаючи чутливість. Від запаху їжі бідолашну вивертало.

До Федорівки з'їхалися розкидані по світу родичі. На похорон. Уже складалися грошима, розподіляли